

Latviešu valodas
aģentūra

LATVIEŠU VALODAS STĀSTS

MATERIĀLS 7.–12. KLAŠU SKOLĒNIEM

Mērķis:

apzināties latviešu valodas attīstības gaitu un valodas nozīmi valsts izveidē un pastāvēšanā.

STUNDAS IEVADA DAĻA, IEROSINĀŠANA

1. VARIANTS

Skolotājs nolasa vai uz ekrāna parāda frāzes no video „Latviešu valodas stāsts”: *Es dzīvošu tik ilgi, cik Tu gribēsi. Es dzīvošu tik ilgi, cik tu runāsi.*

Jautājums skolēniem: *Kas varētu teikt šos vārdus? Savu atbildi pamato!*

Skolēni izsaka minējumus, atbildes tiek fiksētas, lai stundas noslēgumā vēlreiz pie tām atgrieztos.

2. VARIANTS

Skolēni uzzīmē vai ar ķermeņa kustībām, skaņām attēlo valodu.

Pastāsta, kāpēc to attēlo tieši tādu! Ierosmei video „Es runāju latviski”.

3. VARIANTS

Rakstveida diskusija. Ierosmei video „Es runāju latviski”.

Katrs skolēns uz lapas uzraksta vārdu „valoda” un vienu vārdu (lietvārdu, īpašības vārdu, darbības vārdu), kas raksturo valodu (piemēram, *sena, latviešu, nozīmīga, runāt, mīļa* u. c.).

Lapu padod pulksteņrādītāja virzienā nākamajam klasesbiedram, un katrs pieraksta klāt vienu raksturojošu vārdu. Tā skolēni mainās lapām, kamēr pie skolēna nonāk viņa sākotnējā lapa.

Skolēni izlasa vārdus, katrs pasvītro piecus, viņaprāt, nozīmīgākos vārdus un trīs neparastākos raksturojumus.

Klasē tiek pārrunāti šie tradicionāli neierastie valodu raksturojošie vārdi, to izvēli pamatojot.

4. VARIANTS

Balsošana ar kājām. Skolotājs sauc apgalvojumus, skolēni nostājas vienā klases pusē, ja tiem piekrīt, otrā – ja nepiekrīt. Savu izvēli pamato, taču neuzsāk diskusijas ar pretēji domājošajiem.

Apgalvojumi:

Jo runīgāks cilvēks, jo gudrāks viņš ir.

Mēs domājam valodā.

Ja nebūtu valodas, cilvēki būtu draudzīgāki.

Valsts valoda ir jāzina visiem valsts iedzīvotājiem.

Valoda ir nozīmīga tautas pastāvēšanai.

1. VARIANTS

Individuāls darbs ar jēdzieniem valoda, dzimtā valoda, valsts valoda.

Sākumā skolēni pieraksta savu skaidrojumu, tad salīdzina to ar blakussēdētāja paveikto un noslēgumā papildina ar izziņas materiālos doto.

Skaidrojumi pieejami elektroniskajā vārdnīcā epupa.valoda.lv, valodasrokasgramata.lv un citos interneta vai drukātajos resursos.

2. VARIANTS

Klasē tiek izlikti seši (A3 formāta) plakāti ar jautājumiem, sarunu tēmām.

Ko nozīmē valsts valoda?

Vai un kā likumi var ietekmēt valodas attīstību un lietojumu?

Vai un kāpēc tautas, nācijas pastāvēšanai valoda ir tik būtiska?

Kad un kā radās latviešu valoda?

Kad un kā latviešu valoda kļuva par valsts valodu?

Kuri notikumi būtiski ietekmējuši latviešu valodas attīstību, lietojumu?

Skolēni sadalās grupās pa 4–5 un pulkstenrādītāja virzienā strādā pie katra plakāta 2–3 minūtes, iepazīstot citu grupu atbildes un sniedzot savu atbildi rakstiski uz plakāta.

Pēc atbilžu sniegšanas, katra grupa saņem vienu no plakātiem un infografikas (1. [pielikums](#) / 1 un 1. [pielikums](#) / 2). Uzdevums – pilnveidot atbildi par konkrēto jautājumu. Paveiktais tiek pārrunāts klasē.

1. VARIANTS

Skolēni noskatās izziņas video „Latviešu valodas stāsts” un pieraksta 10 atslēgas vārdus.

Atslēgas vārdus pārrunā klasē vai veido t. s. vārdu mākonī, izmantojot interaktīvo prezentācijas platformu www.mentimeter.com/features/word-cloud

2. VARIANTS

Skolēni noskatās izziņas video „Latviešu valodas stāsts” bez skaņas.

Katrs skolēns prognozē piecus video attēlotos notikumus, tos pierakstot uz lapas.

Otrreiz video skatās ar skaņu – kurš precīzāk atpazinis, izpratis vai nojautis redzēto? Kādu informāciju nebija iespējams uztvert tikai no vizualizācijas? Kāda loma vēstījumā ir tekstam un kāda vizualizācijai?

3. VARIANTS

Skolēni skatās izziņas video „Latviešu valodas stāsts” un veic uzdevumu, atbilstoši izlozētai lomai.

Zinātnieks – pieraksta svarīgākos faktus. Noslēgumā izveido zinātnieka stāstu par latviešu valodu trīs teikumos.

Valsts prezidents – atlasa informāciju savai uzrunai Valsts valodas dienā. Noslēgumā izveido iedvesmojošu uzrunu, ko teikt skolēniem Valsts valodas dienā 15. oktobrī.

Tu pats (skolēns) – atlasa informāciju, kas katram pašam kā Latvijā dzīvojošam jauniešim ir nozīmīga, kuru būtu nepieciešams zināt. Noslēgumā izveido piezīmi/-es, kas palīdzētu iegūtās zināšanas atcerēties.

Brīvi izvēlēta loma – noskatās video un iejūtas jebkurā skolēnam vēlamā lomā, lai izteiktu savas pārdomas, sajūtas pēc video noskatīšanās.

4. VARIANTS

Skolēni noskatās izziņas video „Latviešu valodas stāsts” un individuāli pilda uzdevumu (2. pielikums, sk. tālāk), izvērtējot dotos apgalvojumus.

PAPILDU INFORMĀCIJA

1. Skolēni papildus iepazīst pirmos latviešu valodā rakstītos tekstus.

Senākais ar roku rakstītais teksts latviešu valodā ir 1533. gadā Rīgas Nesēju brālības grāmatā pierakstītā frāze „tā ir, kā ir”. Saruna ar skolēniem, ko šī frāze nozīmē? Kādos gadījumos to lieto mūsdienās?

Materiāli izziņai:

Strenga, Gustavs. *Vai zini, kas ir senākie saglabājušies latviski rakstītie teksti?* [tiešsaiste]. 2021. gada 8. oktobrī [skatīts 26.10.2021.].

Pieejams: www.lsm.lv/raksts/kultura/kulturtelpa/vai-zini-kas-ir-senakie-saglabajusies-latviski-rakstitie-teksti.a424581/

Vanags, Pēteris. *Latviešu valodniecības un valodas vēsture: pārskats* [tiešsaiste]. Lingvistiskā karte. LVA, 2016–2021 [skatīts 01.11.2021.].

Pieejams: www.lingvistiskakarte.lv/info/3

Leikuma, L., Vanags, P. Valoda. *Latvijas kultūras vēsture*. Rīga: Jumava, 2021, 194.–236. lpp.

2. Skolēni izprot valodas nozīmību valsts neatkarības atjaunošanā, analizējot dziesmu „Dzimtā valoda” (mūzikas autors Ainars Vīrga, Grigores Vieru (rumāņu Grigore Vieru) vārdi, atdejojis Imants Ziedonis, izpilda grupa “Līvi”).

Dziesma pieejama [šeit](#).

Skolēni klausās dziesmu „Dzimtā valoda” un iepazīst Nacionālās enciklopēdijas šķirklī „Dzimtā valoda”.

Sarunas temati ierosmei:

Kādēļ dziesma „Dzimtā valoda” 1986. gadā kļuva populāra un ir tik nozīmīga?

Vai un kura dziesma mūsdienās Latvijas tautai ir nozīmīga un kāpēc?

Uz ko tā mudina, par ko liek domāt, kādas vērtības pauž?

REFLEKSIJA

1. Skolēni pārbauda zināšanas, izmantojot aplikāciju „Latviešu valoda gadsimtu griežos” vai „Latviešu valoda skaitļos”.

2. Skolēni sadalās pāros. Katrs skolēns papildina teikumu: Stundas sākumā izteikums „Es dzīvošu tik ilgi, cik tu gribēsi. Es dzīvošu tik ilgi, cik tu runāsi” es sapratu..., bet tagad es saprotu...” Saruna pārī, interesantākās domas pārrunā klasē.

LATVIEŠU VALODAS STATUSS LATVIJĀ (LĪDZ NEATKARĪBAS ATJAUNOŠANAI)

1986.–1991. GADS – TREŠĀ ATMODA

1988. gadā LPSR Konstitūcijā tiek noteikts, ka valsts valoda Latvijā ir latviešu valoda. 1989. gadā šis statuss tiek noteikts Valodu likumā.

1944.–1991. GADS – PADOMJU OKUPĀCIJA

Pēc padomju okupācijas latviešu valodai tiek atņemts gan oficiālās valodas statuss, gan sašaurināts tās lietojums.

1935. GADA LIKUMS

1935. gada 9. janvārī tika pieņemts „Likums par valsts valodu”, kura 1. pantā noteikts, ka valsts valoda ir latviešu valoda.

1932. GADA NOTEIKUMI

1932. gadā tiek izdoti „Noteikumi par valsts valodu”, kas reglamentē latviešu valodas statusu.

1921. GADA NOTEIKUMI

1921. gada 22. novembrī tika pieņemti „Noteikumi par valsts ierēdņu pārbaudīšanu valsts valodas prašanā”.

1918.–1920. GADS – VALSTS IZVEIDES SĀKUMPOSMS

Valsts izveide prasa lielu darbu gan likumdošanas sakārtošanā, gan izmaiņu ieviešanā sabiedrības dzīvē, arī valodu savstarpējās attieksmēs. Dažādas valdības noteica dažādus mehānismus latviešu, krievu un vācu valodas lietojumam valstī.

1918. GADA ISKOLATA DEKRĒTS

1918. gada 4. janvārī tiek pieņemts dekrēts par latviešu valodas lietošanu oficiālajās iestādēs (pirmais dokuments, kurā noteikts valodas lietojums).

1918. GADS – VALODA UN VALSTS

Parasti valsts valoda ir nācijas, kura izveido valsti, valoda. Latvijas valsts izveidota 1918. gadā, kad pirmo reizi var runāt par latviešu valodas statusu.

19. GS. 2. PUSE–20. GS. SĀK. – LATVIEŠU LITERĀRĀ VALODA

Latviešu literārās valodas modernizācijas aizsākumi saistāmi ar jaunlatviešu darbību. Savukārt mūsdienu ortogrāfijas izstrāde – ar 1908. gadu, un to sāk ieviest 1919. gadā.

13.–17. GS. – LATVIEŠU VALODAS VEIDOŠANĀS

Latviešu tautība veidojas, vienā etnosā pamazām saplūstot dažādām ciltīm. Līdz ar to latviešu tautība un latviešu valoda formējas no 13. līdz 17. gs.

LATVIEŠU VALODAS STATUSS LATVIJĀ (PĒC NEATKARĪBAS ATJAUNOŠANAS)

OFICIĀLĀ JEB VALSTS VALODA

Oficiālā jeb valsts valoda ir īpašs tiesisks statuss valodai kādā noteiktā teritorijā, valstī vai citā jurisdikcijā. Visbiežāk tas nozīmē noteikumus šīs valodas lietojumam dažādās publiskajās sabiedrības saziņas jomās, piemēram, valsts pārvaldē, izglītībā, plašsaziņas līdzekļos utt.

KOPŠ 2006. GADA - VALSTS VALODAS POLITIKAS PAMATNOSTĀDNES

Kopš 2006. gada tiek veidoti arī nozīmīgi valodas politikas plānošanas dokumenti, ko sauc par politikas programmām vai pamatnostādnēm.

2004. GADS - ES OFICIĀLĀ VALODA

Kopš Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā 2004. gadā, latviešu valoda ir arī viena no ES oficiālajām valodām. Pašlaik tās ir 24 dalībvalstu nacionālās un oficiālās valodas.

KOPŠ 2000. GADA - NOTEIKUMI

Kopš 2000. gada ir izdota virkne noteikumu, kas saistīti ar Valsts valodas likuma normu īstenošanu un kas attiecas uz visām publiskās saziņas jomām.

1999. GADS - VALSTS VALODAS LIKUMS

1999. gada 9. decembrī tika pieņemts Valsts valodas likums, kurš ir spēkā arī šobrīd.

1998. GADS - SATVERSMES 4. PANTS

1998. gada 15. oktobrī arī Satversmes 4. pants tika papildināts, nosakot, ka valsts valoda Latvijā ir latviešu valoda. Dažādu politisku un citu apstākļu dēļ tas netika izdarīts pirmās Latvijas brīvvalsts laikā.

1992. GADA LIKUMS

1992. gada 31. martā tika pieņemts „Latvijas Republikas valodu likums”, kurš jaunā redakcijā turpināja 1989. gadā pieņemto „Valodu likumu”.

2. PIELIKUMS

Atzīmē, vai apgalvojums ir patiess vai nepatiess!

	Apgalvojums	Patiess	Nepatiess
1.	Latviešu valoda ir viena no 200 lielākajām valodām pasaulē.		
2.	Valodas izcelsmi nevar precīzi izskaidrot.		
3.	16. gadsimta sākumā Latvijā zemnieki vēl neprata ne lasīt, ne rakstīt.		
4.	Ļoti nozīmīgs latviešu valodas attīstībā ir 17. gadsimts, kad latviski tika iztulkota Bībele.		
5.	Jaunlatviešu kustības laikā latviski tika rakstīta arī dzeja.		
6.	19. gadsimta vidū Latvijā izglītoti cilvēki (arī latvieši) prata vairākas valodas.		
7.	Ārpus Latvijas robežām latviešu valoda netika attīstīta, jo latvieši trimdā mācījās svešvalodas.		
8.	Pēc neatkarības atjaunošanas latviešu valodas statuss tika nostiprināts Satversmē.		
9.	Latviešu valoda ir bagāta valoda; arī mūsdienās tā attīstās – tiek ieviesti arvien jauni vārdi.		